

5. Священко З., Скрипник О. Участь ООН у врегулюванні арабo-ізраїльського конфлікту 1948–1949 рр. // dspace.udpu.edu.ua

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-299-2-16>

**WESTERN CULTURAL EXPANSION AS A FACTOR
IN THE CULTURAL CRISIS IN JAPAN
IN THE LATE XIX CENTURY**

**ЗАХІДНА КУЛЬТУРНА ЕКСПАНСІЯ
ЯК ЧИННИК КУЛЬТУРНОЇ КРИЗИ В ЯПОНІЇ
НАПРИКІНЦІ XIX СТ.**

Sheremeta A. V.

*PhD student at the Lesya Ukrainka Volyn National University
Lutsk, Ukraine*

Шеремета А. В.

*аспірантка Волинського національного університету
імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Дослідження японської культури, що піддавалася впливам західної цивілізації та послідуючої експансії є однією з найбільш актуальних предметів дослідження сучасних культурологів, які намагаються різносторонньо вивчити окремі аспекти розвитку культури Японії, в тому числі культурну кризу XIX ст. Серед науковців до теперішнього часу не існує єдиної думки щодо чинників, які вплинули на виникнення та подальший розвиток згаданої кризи. Період культурної кризи Японії розпочався в 1868 році разом з реставрацією Мейдзи та модернізацією Японії.

Правління військових будинків, що тривало понад шість століть, закінчилось в ході подій, що отримали назву «реставрація Мейдзі». Коаліція з числа воїнів князівств Сацума, Тесю та Тоса змусила Токугава Йосінобу, останнього сьогуна в японській історії, повернути верховну владу японському імператору. Саме в цей період розпочалась активна модернізація Японії, яка характеризувалась суцільними реформами практично у всіх сферах суспільного життя японців. Важливішим фактором впливу на такі процесу реформування виступила західна культурна експансія.

Загалом, західна культурна експансія є поширенням панування, культурного впливу Західних країн на японську культуру. При цьому поширення культурної експансії із Заходу на Схід (вестернізація) в повній мірі торкнулось саме Японії та супроводжувалось інтенсивним проникненням західноєвропейського способу життя, як і супутніх йому цінностей, звичаїв, символів та культурних артефактів (мови, фільмів, комп'ютерних програм, відеоігор, книг тощо) в культуру Японії.

Не дивлячись на те, що окреслений період характеризується в загальному як період розвитку, активного реформування та в певній мірі відродження, все ж таки він визначається в культурологічній літературі як кризовий. Це пов'язано із тим, що в даний період часу, поряд із модернізацією та реформуванням, відбувалось заміщення основних аспектів культури японців – західними культурними цінностями, що в значній мірі пригальмувало розвиток національної культури Японії [1].

Процеси реформування в Японії, у той час, проходили під гаслом вакоон есай – «японський дух, західні технології», що відображало специфіку запозичень японцями західних ідей. У цей час у Японії відкриваються університети, запроваджується система обов'язкової початкової освіти, проводиться модернізація армії, приймається Конституція. Про особливості розвитку Японії у період красномовно розповідав у своїй лекції відомий японський письменник Нацуме Сосекі. «...Японія 200 років була під наркозом, – казав він, – а контакт із західною культурою скинув її з ліжка. У нашій історії не було прикладів впливу сильнішого, ніж це». Відзначаючи різницю у розвитку Японії та Заходу, Нацуме Сосекі наголошував, що розвиток на Заході відбувається природно... як рух хмар по небу, або перебіг води в річці, у той час як на Японію несподівано раптом обрушилася цивілізація, в десятки разів технічно більше розвинена. Через її тиск Японія змушена була розвиватися з невластивою їй швидкістю, що виявилось «дуже несхоже на безтурботну прогулянку вулицею» [1].

Модернізація посилила кризу культурної ідентичності, викликану зіткненням японського суспільства з більш передовим, насамперед у науково-технічному, економічному та військовому відношенні Заходом. Ця криза виявлялася, зокрема, у протистоянні інституційного та ціннісного, інституційного та культурного. Все ж таки, більшість японської інтелігенції того часу була відкрита процесам культурної західної експансії та саме в проникненні культури Заходу в Японію вони бачили вирішення проблеми розвитку японської цивілізації.

Проте, так вважали далеко не всі навіть серед інтелектуальної еліти. Що ж стосується звичайного японського народу, то він, хоча загалом і мовчав, але явно настроєно ставився до процесів західної експансії.

Протягом двох з половиною століть японці жили в умовах ізоляції та виховувалися у зневагах до «варварів», сама реставрація Мейдзі проходила під гаслом «дзеї» («Геть варварів») [2]. Їм важко було відразу змінити себе, тому японське суспільство в той час модернізувалося під впливом культурної експансії Заходу лише зверху.

В той самий період часу молоді інтелектуали Японії розпочали власний пошук шляхів розвитку держави, що супроводжувався симбіозом двох напрямів суспільно-політичної думки: західницької та охоронної. При цьому культурні ідеї західників та охоронців не стільки суперечили, скільки взаємно доповнювали один одного. Питання рівноправності, прогресу, самоповаги, цивілізації, національного престижу хвилювали японську інтелігенцію рівною мірою і незалежно від приналежності до тієї чи іншої течії суспільної думки. Проте згодом історія розвитку японської культури періоду кінця 19 ст. з повною підставою свідчить, що представники охоронного руху, розпочавши з благородних ідей захисту японської культури, закінчили конкретними проявами націоналізму. Парадоксальним є те, що представники західного руху в Японії зрештою також прийшли до ідей націоналізму [2].

Таким чином, можна констатувати, що поширення західної експансії в Японії та її впливи на японську культуру спричинило кризу в сфері культури, розкол суспільства на протилежні течії прихильників західної культури та охоронців традиційних культурних цінностей. В той же час, японська свідомість та толерантність двох протилежних течій один до одного в сукупності змогли зупинити кризові явища та не допустити занепаду національної культури.

Література:

1. Кобец В. М. Проблема «Японія – Запад» в мировоззренні японського просвітителя Фукудзава Юкити (XIX в.). *Народи Азії та Африки*. 1976. Вип. 5. С. 66–76.
2. Pyle K. The New Generation in Meiji Japan. *Problems of Cultural Identity*. 1885–1895. California. 1969. P. 32–33.